РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
411-110/2020
Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел. бр. 42421 датум 31.12.2020.

На основу члана 138. став 1. Устава Републике Србије[1] и члана 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака[2], у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре, сходно члану 19. става 1б Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака, Заштитник грађана

УТВРЂУЈЕ

У Казнено-поправном заводу у Сремској Митровици Управе за извршење кривичних санкција објекат „IV павиљон" је пренасељен и не испуњава услове за смештај осуђених у складу са важећим прописима и стандардима.

Имајући у виду утврђене недостатке у раду Казнено-поправног завода у Сремској Митровици, Заштитник грађана упућује Казнено-поправном заводу у Сремској Митровици, Управи за извршење кривичних санкција Министарства правде, следеће

ПРЕПОРУКЕ

I

Министарство правде – Управа за извршење кривичних санкција - Казнено-поправни завод у Сремској Митровици ће без одлагања предузети ефикасне мере из своје надлежности да свим осуђеним лицима која су актуелно смештена у објекат „IV павиљон" обезбеди смештај у складу са важећим прописима и стандардима, било у оквиру тог завода или премештајем у други завод.

II

Казнено-поправни завод у Сремској Митровици неће разврставати осуђене у спаваонице у „IV павиљону" док се реконструкцијом, адаптацијом или на други одговарајући начин, у том објекту не обезбеде смештајни услови утврђени важећим прописима и стандардима.

Министарство правде – Управа за извршење кривичних санкција - Казнено-поправни заводу у Сремској Митровици обавестиће Заштитника грађана, најкасније у року од 60 дана од дана пријема, о спровођењу упућених препорука.

---

[1] „Службени гласник РС", бр. 98/2006

[2] „Службени лист СЦГ – међународни уговори", бр. 16/2005 и 2/2006 и „Службени гласник РС – међународни уговори", бр. 7/2011

Разлози

Заштитник грађана је примио већи број притужби осуђених лица која се налазе у „IV павиљону" Казнено-поправног завода у Сремској Митровици, у којима су њихови подносиоци указивали на то да су њихова права на неповредивост људског достојанства и на примерен смештај прекршена, на тај начин што су у спаваоницама тог одељења смештени са другим осуђеним лицима чији је број већи од дозвољеног, имајући у виду пространост спаваоница, да тоалети нису физички одвојени од просторија у којима осуђена лица једу, бораве и спавају, да су спаваонице препуне стеница и других инсеката, да су температуре у спаваоницама зими прениске а лети превисоке, као и да су хигијенски услови веома лоши.

Имајући у виду примљене притужбе и чињеницу да је Заштитник грађана у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре, након посете Казнено-поправном заводу у Сремској Митровици која је обављена од 9. до 11. априла 2012. године, утврдио да јединица за смештај осуђених у објекту „IV Павиљон" у КПЗ Сремска Митровица не испуњава услове за смештај осуђених, утврђене важећим прописима и стандардима, те да је упутио препоруку да Завод без одлагања приступи адаптацији „IV Павиљона", у циљу обезбеђења свих смештајних услова утврђених важећим прописима и стандардима, Заштитник грађана је, на основу овлашћења из Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака, 04. новембра 2020. године обавио посету Казнено-поправном заводу у Сремској Митровици. Представници Стручне службе овог органа су приликом посете, извршили обилазак просторија у „IV павиљону", обавили разговор са замеником управника Завода и разговоре са појединим осуђеним лицима, те је у том смештајном објекту утврђено следеће стање:

Објекат „IV павиљон" је стара зграда која се састоји из приземља и два спрата. Укупан број спаваоница је 84. На дан посете, у спаваоницама у приземљу објекта било је смештено 80 осуђених који су радно ангажовани, док је у спаваоницама на I спрату било смештено 109, а на II спрату 108 осуђених, који нису радно ангажовани.

Све спаваонице су истих димензија - око 4,8м х 2,8м (са санитарним уређајима) и висином плафона 3,15м. У свим спаваоницама налази се вц шоља са испирачем која је од остатка собе одвојена завесом, и умиваоник. У већини спаваоница смештено је по четири осуђена лица у по два кревета на спрат, док је на једном нивоу у спаваоницама смештено по три осуђена лица (један кревет на спрат и један обичан кревет). Све спаваонице су пренасељене, имајући у виду да када се одузме простор за санитарне уређаје у спаваоницама не остаје више од 10 м2 за 3 - 4 осуђена лица која у њима бораве.

У собама се од намештаја, поред кревета, налазе и мањи сто, две-три столице и метална касета или један до два ормана за одлагање личних ствари, те је приметан недостатак слободног простора. Томе доприноси и околност да се на I и II спрату веш суши унутар спаваоница, на канапима разапетим између кревета или са две стране зида.

Спаваонице су окречене, а подови бетонски или прекривени линолеумом. У појединим спаваоницама зидови су избушени и излепљени постерима, а подови делимично оштећени. Прозори у спаваоницама имају прозирно стакло што омогућује непосредни доток природне светлости у мери која омогућује читање и рад без сметњи за вид, али су стари и не дихтују. У појединим спаваоницама, уочено је да осуђени преко прозора стављају ћебад и сл. што су образложили потребом да се заштите од хладноће.

Заједнички дневни боравци су површине око 25м2, формирани од по две спаваонице између којих је срушен зид. Зидови су окречени, а под је бетонски. Ове просторије су опремљене са пар дотрајалих столица, клупа и столова. Решои за кување кафе и чаја су дотрајали и прљави, а лавабои изгледају старо али чисто.

На сваком спрату налази се и заједничко купатило са по 3 - 4 туша која су у функцији. Купатила су стара и руинирана, са зарђалим цевима, отпалим плочицама и буђи на зидовима и плафонима. У њима није обезбеђена приватност, тушеви нису одвојени никаквим преградама, зидовима, параванима и сл.

Према изјавама осуђених са којима су обављени разговори, материјални услови смештаја у овом павиљону нису хумани нити достојни човека. У прилог томе, осим пренасељености, осуђени су навели и да се грејање пушта само у раним јутарњим часовима на по сат ипо, да је топла вода у заједничким купатилима реткост, као и да има пуно стеница и других инсеката и да је хигијена незадовољавајућа. Једно осуђено лице је навело да сада нема буба и стеница јер је хладно време, док је друго лице, тиму Националног механизма за превенцију тортуре показало бубе накупљене у пластичним чашама, наводећи да од њих ноћу не може да се спава.

Након обиласка Павиљона и предочавања уочених недостатака, заменик управника Казнено-поправног завода у Сремској Митровици истакао је да ће овај вишегодишњи проблем бити решен чим новоизграђени објекат у оквиру завода буде пуштен у рад, да не постоји намера да се према осуђенима поступа на начин којим се вређа њихово достојанство, али да је Завод пренасељен и да се активности на унапређењу услова предузимају у складу са могућностима, да је извршено хигијенско кречење, набављен апарат против стеница, као и комора за дезинсекцију ствари и гардеробе која је у употреби од јуна 2020. године, те сматра да не би требало више да постоје проблеми у вези са тим инсектима. Додао је и да је у овом павиљону грејање на мазут, али да је у току реновирање грејног система, као и да је према његовим сазнањима грејање у том павиљону адекватно климатским приликама.

Тим НПМ није мерио температуру ваздуха у спаваоницама, али је током обиласка уочио да су прозори дотрајали, а цеви за грејање млаке. У приземљу Павиљона, у посебној просторији, налази се бојлер који обезбеђује топлу воду за сва заједничка купатила у згради, а по службеним наводима топле воде има у току целог дана.

Према службеним наводима, изграђен је нови, тзв. Радни павиљон који ће почети да се користи у 2021. години, по добијању дозвола, чиме ће се растеретити смештајни капацитети у „IV павиљону", будући да је планирано да се осуђени који су радно ангажовани сместе у нови павиљон, а након чега ће се приступити и реновирању „IV павиљона".

* * *

Устав Републике Србије, чланом 25. став 1, гарантује да је физички и психички интегритет неповредив, а у ставу 2. да нико не може бити изложен мучењу, нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању, нити подвргнут медицинским или научним огледима без свог слободно датог пристанка.

Чланом 28. ставом 1. Устава Републике Србије прописано је да се према лицу лишеном слободе мора поступати човечно и с уважавањем достојанства његове личности.

Чланом 76. ставом 1. Закона о извршењу кривичних санкција прописано је да свако мора поштовати достојанство осуђеног.

Чланом 77. ставом 1. истог закона прописано је да осуђени има право на смештај који одговара савременим хигијенским условима и месним климатским приликама.

Чланом 79. истог закона прописано је да просторије у којима осуђени живе и раде морају бити чисте, суве, проветрене, загрејане и довољно осветљене, како природним, тако и вештачким светлом које омогућава читање и рад без сметњи за вид, да спаваоница мора бити толико пространа да на сваког осуђеног дође најмање осам кубних метара и четири

квадратна метра простора, да просторије морају имати примерене санитарне уређаје и средства за личну хигијену, као и да сваки осуђени има право на засебан лежај.

Чланом 15. Правилника о кућном реду казнено-поправних завода и окружних затвора[3] ближе је уређено да осуђени има право на смештај који одговара савременим здравственим, хигијенским и просторним условима и месним климатским приликама.

Чланом 16. истог правилника ближе је уређено: да су просторије у којима осуђени у заводу живе и раде чисте, суве, проветрене, загрејане и довољно осветљене како природним, тако и вештачким светлом које омогућава читање и рад без сметњи за вид; да је спаваоница толико пространа да сваком осуђеном припада најмање осам метара кубних простора и четири квадратна метра; да се осуђенима обезбеђује простор за дневни боравак, да се у простору за дневни боравак обезбеђује довољан број столица и одговарајући број столова према броју осуђеника који га користе, да простор за дневни боравак има техничке услове за коришћење радио и телевизијског апарата; да просторије у заводу имају примерену санитарну опрему која омогућава обављање физиолошких потреба у чистим условима кад год то осуђени жели, уз обезбеђење приватности; да се просторије у којима осуђени бораве, раде и хране се, загревају у зимском периоду, да загревање просторија зависи од климатских услова, а по правилу траје од 15. октобра до 15. априла, да уколико временски услови или други објективни разлози то захтевају, управник завода може скратити или продужити грејну сезону.

Чланом 3. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода[4] прописано је да нико не сме бити подвргнут мучењу, или нечовечном или понижавајућем поступању или кажњавању.

Правилом број 1 Стандардних минималних правила Уједињених нација о поступању према затвореницима – *Манделина правила* [A/RES/70/175] - предвиђено је да се у поступању према затвореницима мора поштовати њихово неотуђиво достојанство и вредност као људских бића, а да ниједан затвореник не сме бити подвргнут, односно да сви затвореници морају бити заштићени од мучења и другог суровог, нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања, за које се ниједна околност не може користити као оправдање.

Правилом број 13 Стандардних минималних правила Уједињених нација о поступању према затвореницима предвиђено је да све затворске просторије, а посебно спаваонице, морају да испуњавају све здравствене захтеве, водећи рачуна о климатским условима, а нарочито о запремини ваздуха, минималној површини, осветљењу, грејању и вентилацији.

Правилима број 1 и 2 Европских затворских правила Комитета министара Савета Европе [*Rec (2006)2-rev*] предвиђено је да се према свим лицима лишеним слободе поступа уз поштовање њихових људских права, а да ова лица задржавају сва права која им нису законито одузета одлуком којом се осуђују или којом се задржавају у притвору.

Правилом број 4 Европских затворских правила предвиђено је да се затворски услови који угрожавају људска права не могу оправдати недостатком материјалних средстава.

Правилом број 18.1 Европских затворских правила предвиђено је да услови смештаја затвореника, а нарочито просторије за спавање, морају водити рачуна о људском достојанству и, колико год је могуће, поштовати приватност и испуњавати захтеве за одржавање здравља и хигијене, водећи рачуна о климатским условима и нарочито о површини пода, запремини ваздуха, осветљењу, грејању и вентилацији.

---

[3] "Службени гласник Републике Србије", број 110/2014 и 79/2016.

[4] Закон о ратификацији Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода (Службени лист СЦГ - Међународни уговори, бр. 9/2003, 5/2005 и 7/2005 и Службени гласник Републике Србије - Међународни уговори, бр. 12/2010 и 10/2015).

Минималним стандардима Европског комитета за спречавање мучења и нечовечних или понижавајућих поступака или кажњавања Савета Европе (CPT) за лични животни простор у затворским установама [CPT/Inf (2015) 44] предвиђено је да је шест метара квадратних минимална површина просторије за смештај једног лица, не рачунајући санитарни чвор, односно по четири метара квадратних за просторију за смештај више лица, не рачунајући санитарни чвор.

У посети Казнено-поправном заводу у Сремској Митровици обављеној од 9. до 11. априла 2012. године Национални механизам за превенцију тортуре Заштитника грађана утврдио је да је објекат стар, руиниран и нехигијенски, да су заједнички дневни боравци у руинираном стању, површине око 25 квадратних метара, висине око три метра, да су зидови неокречени, јако запрљани и да малтер отпада са њих, да је присутна влага, да је под бетонски, да стакла на прозорима не постоје и да је хигијена изузетно лоша, да спаваонице изгледају изузетно руинирано, да је хигијена веома лоша, зидови неокречени, а под прљав и оштећен. Имајући у виду наведено, утврђено је да јединица за смештај осуђених у објекту „IV Павиљон" у КПЗ Сремска Митровица не испуњава услове за смештај осуђених, утврђене важећим прописима и стандардима. У складу са тим упућена је препорука: "КПЗ Сремска Митровица ће без одлагања приступити адаптацији „IV Павиљона", у циљу обезбеђења свих смештајних услова утврђених важећим прописима и стандардима. Адаптацијом објекта, потребно је формирати спаваонице са бројем кревета тако да на сваког осуђеног дође најмање осам кубних метара и четири квадратна метра простора; формирати посебну просторију за заједнички дневни боравак, са неопходном опремом; мокре чворове формирати у саставу спаваоница, оделити их зидом и вратима, уз формирање вентилације".

У Извештају Европског комитета за спречавање мучења и нечовечних или понижавајућих поступака или кажњавања (CPT) о посети Србији од 26. маја до 5. јуна 2015. године [CPT/Inf (2016) 21], поднетом Влади Републике Србије, наведено је да су у Павиљону IV ћелије биле оронуле (са зидова су недостајали велики комади малтера), недовољно проветрени (због малих прозора), под у ћелијама није био покривен и није било индивидуалних ормарића; у просторијама за дневни боравак, прозори су били разбијени а намештај поломљен. Надаље, санитарни уређаји у ћелијама, који се састоје из лавабоа и тоалета, били су одвојени пластичном завесом која није затвореницима пружала приватност. У Павиљону IV су четири затвореника била смештена у ћелијама површине само 7м². Такви услови су потпуно неприхватљиви и далеко су од стандарда Комитета од 4м² животног простора у ћелијама са више затвореника.

* * *

Заштитник грађана је, остварујући мандат Националног механизма за превенцију тортуре, утврдио недостатке у раду Казнено-поправног завода у Сремској Митровици, који се огледају у томе што је објекат „IV павиљон" пренасељен и не испуњава услове за смештај осуђених у складу са важећим прописима и стандардима. Наиме, број лица смештених у спаваонице већи је од дозвољеног, имајући у виду њихову пространост, простори за заједнички дневни боравак нису прописано опремљени према броју осуђеника који их користе, у купатилима, као и у тоалетима унутар спаваоница, није на одговарајући начин обезбеђена приватност, објекат је стар, а унутрашњост објекта, као и инсталације и намештај дотрајали и руинирани.

Заштитник грађана сматра да описани услови боравка осуђених у „IV павиљону", у продуженом трајању, могу достићи праг понижавајућег поступања. Држање осуђених у детенцији у описаним условима, незаконито је са становишта одредаба Закона о извршењу кривичних санкција којима су прописани материјални услови смештаја у заводима за извршење кривичних санкција и није у складу са важећим стандардима

како у погледу минималног животног простора у спаваоницама са више лица тако и у погледу других животних услова.

Заштитник грађана напомиње да је реч о вишегодишњим проблемима у раду Завода, да су исти недостаци у „IV павиљону" Казнено-поправног завода у Сремској Митровици били утврђени још 2012. године од стране Заштитника грађана у обављању послова Националног механизма за превенцију тортуре, када су том органу управе биле упућене препоруке за отклањање тих недостатака, као и 2015. године од стране Европског комитета за спречавање мучења и нечовечних или понижавајућих поступака или кажњавања Савета Европе (CPT). Из претходно наведеног произлази да је тежак положај осуђених смештених у „IV павиљон" Казнено-поправног завода у Сремској Митровици препознат пре више година, али да нису реализоване активности да се исти побољша на начин да се осуђенима обезбеди остваривање зајемчених права.

Наиме, у међувремену, осим што су просторије хигијенски окречене, није било значајнијих улагања у унапређење материјалних услова у „IV павиљону" Завода. Такође, реч је о објекту у којем је, у тренутку посете, 297 осуђених имало одређен смештај у том павиљону. Од тог броја, за мање од једне трећине осуђених, односно само за оне који су радно ангажовани планирано је да се сместе у нови павиљон када исти буде пуштен у употребу.

Заштитник грађана, на основу члана 19. став 1б) Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака, упућује Министарству правде, Управи за извршење кривичних санкција, Казнено-поправном заводу у Сремској Митровици препоруку да без одлагања предузму ефикасне мере из своје надлежности да свим осуђеним лицима која су актуелно смештена у објекат „IV павиљон" обезбеде смештај у складу са важећим прописима и стандардима, било у оквиру тог завода или премештајем у други завод, као и да Казнено-поправни завод у Сремској Митровици не разврстава осуђене у спаваонице у „IV павиљону" док се реконструкцијом, адаптацијом или на други одговарајући начин, у том објекту не обезбеде смештајни услови утврђени важећим прописима и стандардима, а све у циљу побољшања третмана и положаја лица лишених слободе, јачања заштите од тортуре, суровог, нељудског или понижавајућег кажњавања и поступања, а тиме и унапређења рада Казнено-поправног завода у Сремској Митровици.

ЗАМЕНИЦА ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА

др Наташа Тањевић

Копију акта доставити:

- *Управи за извршење кривичних санкција;*
- *Казнено-поправном заводу у Сремској Митровици.*